

Mozes' roeping (*extra bijlage bij Adem-tocht februari 2016*)

*De tekst hieronder komt uit een wat ouder, maar blijvend interessant werk van E. Van Outryve, o.p., **Godsontmoeting in het Oude Verbond**, Patmos, 1966, p. 73 en v. Deze goed verstaanbare commentaar helpt om het roepingsverhaal van Mozes in Ex.3 dat verteld wordt als een 'stem' die hem vanuit een 'brandend braambos' toespreekt, als een beleving van Mozes zelf, een Godsontmoeting in hart en geweten te begrijpen. Niet letterlijk dus, maar als 'beeldtaal'. Ook de vaste manier (het literair genre) waarop een 'roeping' in de Bijbel steeds wordt beschreven, nodigt uit om dit gebeuren niet letterlijk historisch op te vatten maar om op zoek te gaan naar de **godsdienstige boodschap** ervan. (Guido Debonnet)*

Het eerste optreden van Mozes is wat al te voortvarend geweest. Om de moord op een Egyptische opzichter moet hij naar het buitenland vluchten. Hij gaat de weg op waarlangs alle vluchtelingen, die in zijn dagen om een of andere reden Egypte moesten verlaten, de wijk namen: de karavaanweg naar het Arabische schiereiland. Hier zal hij naar de eigen aard van de Hebreëen een nomadenleven leiden en ter plaatse een Midjanitisch meisje huwen. Als nomade met zijn kudde zwervend, zal hij door God geroepen worden – en roeping in de Bijbel betekent steeds het belast worden met een opdracht in functie van het heil van zijn volk – bij het brandende braambos. Deze passage uit Exodus 3 moeten wij van naderbij lezen, we staan op een keerpunt in de evolutie van het godsbeeld in de Schrift.

Maar eerst een woordje over de **vorm van dit roepingsverhaal in de Schrift. Volgens semitisch-oosterse – en dus ook Bijbelse – opvatting en mentaliteit** wordt de **roeping verhaald als een uiterlijk gebeuren**. Zij projecteren het innerlijke naar buiten, laten in zintuiglijk waarneembare gestalten afspelen wat misschien een innerlijke beleving geweest is. Indien een oosterling, die in deze zaken nog primitief is, een innerlijke gebeurtenis niet kan vertellen alsof ze zichtbaar en hoorbaar plaatsgegrepen heeft, dan is het voor hem alsof ze niet gebeurd is. Wat wij dus zouden noemen een innerlijke psychologische beleving van godsdienstige aard, een aangesproken worden door God in geweten en gemoed, wordt voor de oosterling steeds een concreet uitwendig gesprek tussen God (of een bode van God) en de mens. Maar let wel op: dit wil niet zeggen dat het hier om niet méér zou gaan dan om een louter natuurlijke menselijke ervaring of om een uit de natuur van de mens stammend godsdienstig gevoel. De elementen van het verhaal geven duidelijk te kennen dat het gaat om de doorbraak van de totaal Andere (God) in een mensenleven, dus om de openbaring van de bovennatuur in de natuur. Het onderscheid tussen de oosterling en ons, westers, ligt alleen op het gebied van de manier van voorstellen. Wanneer wij woorden uit de zintuiglijke wereld gebruiken om zo'n gebeuren te verwoorden (bijv. God *roept*, de *stem* van God in het geweten enz.) dan vatten wij ze bewust op als beeldspraak en verstaan ze in oneigenlijke zin, of wij ontlenen begrippen en woorden aan de menselijke psychologie. De oosterling maakt echter alles zichtbaar en hoorbaar, maar dan toch in zintuiglijke gestalten die ongewoon zijn, die niet in onze dagelijkse wereld voorkomen: bijv. een braambos dat in lichterlaaie staat, maar toch niet wordt verteerd; een verblindend licht e.d. Zo lezen wij in Genesis 15 dat God als de essentie van vuur ervaren werd door Abram, dus als totaal anders dan de mens, want de mens verbrandt zich eraan. Voorzover de mens contact heeft met God, is Hij verterend; vergrijpt de mens zich aan Hem, dan overleeft de mens het niet of is de doodstraf schuldig. Ook in onze westerse wereld is het lang gewoonte geweest het innerlijke religieuze gebeuren naar buiten projecterend zintuiglijk te beschrijven. “Hoorde Jeanne d' Arc geen stemmen?” En zelfs onze hedendaagse terminologie is nog steeds inadequaat en ontoereikend, wanneer wij uitdrukking willen geven aan de irruptie (= inval, binnenkomen) van de bovennatuur in de natuur.

Nog een andere opmerking over de vorm van dit roepingsverhaal van Mozes. De roeping van een mens **verloopt in het Bijbelse relaas** meestal **volgens een vast vertelschema**. Vele elementen van deze vertelvorm vinden wij ook in Exodus 3.

Wanneer God of een bode van God de mens tegemoet treedt, is deze aanvankelijk *bevreesd voor de totaal Andere* of drukt op een of andere manier zijn aanbeddende verering uit (nadat al of niet de bode hem moest geruststellen): Exodus 3,6.

Volgt dan *de opdracht*: v. 10, waartegen de geroepene een bedenking maakt v. 11.

Deze wordt afgewezen met de *belofte*: vrees niet, Ik zal met u zijn: v. 12.

En deze toezegging wordt gestaafd door de belofte van *een teken ter bevestiging*: v. 12. (...)

Hier moge volstaan, dat wij inzien hoe het verhaal van Mozes' roeping niet een reportage of exacte weergave wil zijn van concreet gebeurde details, maar een schematische weergave is naar het geprefabriceerde type dat voor de beschrijving van dergelijke voorvallen (roeping) vaste vorm had gekregen en ter beschikking stond van de Bijbelse schrijver of het overleverende volk. Op dezelfde manier zullen vele middeleeuwse en zelfs latere ordestichters door de schrijvers der vrome heiligenlevens of door de volksmond gemodelleerd worden. Hoevelen ontvingen niet in een visioen het kloosterhabijt waarmee zij hun volgelingen zouden moeten kleden? Het komt er voor ons niet zozeer op aan het nog maar moeilijk te reconstrueren feitelijk gebeuren te achterhalen. Laten we veeleer pogen de godsdienstige boodschap te ontdekken die men in deze **vaste formules** wilde uitdrukken.

Na deze stijl- en vormopmerkingen, die ons moeten wegwijs maken in de inhoud der bijbelse verhalen, wordt het tijd dat we weer de lijn van onze geschiedenis opnemen.

De God, die zich hier op een heilige plaats (waarschijnlijk een bestaand nomadenheilighdom) in het steppegebied van het Arabische schiereiland aan Mozes manifesteert, kennen we al. Hij biedt zich immers aan als **“de God van uw vader, de God van Abram, van Isaak en van Jakob”** (v. 6.): de beschermgod dus van sjeiks en gevolglijk van hun families; ook Mozes was een afstammeling van deze patriarchen (volgens de schematische genealogie van de Schrift: kleinzoon van Levi; Exodus 6,20). Maar sinds de gebeurtenissen met de patriarchen van nu allengs vier à vijfhonderd jaren geleden is de sociale verschijningsvorm van deze mensen veranderd. Zij leven niet meer in patriarchaal familieverband, maar zijn “een grote menigte” geworden. Vereren zij nog de God van hun vaders? Vereerden de knechten met families die zich bij hen hadden aangesloten nog de God van hun meesters? Welk was nog de relatie van deze groep Hebreëen met die familiegod? In het derde hoofdstuk van Exodus lezen wij: **“En God sprak: Ik heb de ellende van mijn volk in Egypte gezien** (van Gods kant is dus blijkbaar niets veranderd) en zijn noodkreten om zijn verdrukkers gehoord. Waarachtig, zijn lijden is Mij bekend! **Daarom ben Ik neergedaald om het uit de macht van Egypte te verlossen** (Hij laat dus de touwtjes van de leiding over de geschiedenis van dit volk niet uit de handen glippen; zij hebben nu het door Hemzelf beloofde grote aantal bereikt ... hoe staat het nu met de andere beloften?) **en om het uit dit land te geleiden naar een schoon uitgestrekt land: naar een land dat druipt van melk en honing**, (dat voorlopig nog is:) de woonplaats van de Kanaänieten en Hethieten, Amoriëten, Perizzieten, Chivvieten en Jebusieten” (vv. 7-8). En dan volgt de opdracht: **Mozes zal door God als volksleider gebruikt worden om dit plan te verwezenlijken**, m.a.w. om als bemiddelaar op te treden voor de realisatie van de beloften aan Abram, de voorvader.

Mozes (een eenvoudige sterveling), die naar de farao (onsterfelijke godenzoon en koning van een der twee machtigste wereldrijken in die dagen) gezonden wordt om de Hebreeuwse slaven te bevrijden, kunnen wij op vandaag vergelijken met een ongeletterd man die de opdracht zou krijgen te gaan onderhandelen met de president van de Verenigde Staten op het Witte Huis voor de integratie van de negro's. Men ziet er geen begin aan. Eender welke opwerping tegen de roeping wordt dus aangegrepen en naar voren gebracht. Het roepingsschema van de Schrift gaat nog verder: ten overstaan van elke opdracht Gods voelt de mens zich ontoereikend. God vraagt echter dat Hijzelf als solied en betrouwbaar zou beschouwd worden voor de onderneming. De geroepene staat er niet met beperkte menselijke krachten voor: **“Ik ben met u”! God is tenslotte de bewerker van het gebeuren. En voor Hem is niets onmogelijk.**